

Winterconferentie 2014
26 februari in Merksplas &
15 maart in Dronten

Neem je grond mee!

De Winterconferentie van 2014 staat in het teken van het thema
'bodemvruchtbaarheid als vrucht van BD-landbouw'.

We sluiten aan bij een streven van de FAO om
meer bewustzijn te wekken voor het grote belang
van de bodem. *Tekst: Derk Klein Bramel*

De bodem ademt

Landbouwadviseur Coen ter Berg vertelde bij de eerste bodembijeenkomst dat je de bodem kunt zien als een levend, ademhalend organisme waar de plant een interactie mee aangaat. Hij benadrukte, dat er een relatie is tussen leven en ademhaling. 'Al wat adem heeft' zijn alle levende wezens. 'De adem Gods' is de levenwekkende bezielende kracht. Bij de eerste ademhaling verbind je je met de aarde en bij de laatste ademhaling laat je de aarde weer los. Met foto's en veel praktijkvoorbeelden liet hij zien hoe belangrijk het is dat een bodem veerkrachtig is, veel poriën heeft en een open uitwisseling kan aangaan met de plant en met haar omgeving en hoe je dat als boer of tuinder kunt bevorderen of verpesten. En dat laatste gaat veel sneller.

Voordat je op weg gaat naar de Winterconferentie: loop nog even met een spa langs je akker, weiland of tuin, en schep wat grond in een bak; liefst twee spaden diep. Neem daarnaast een product mee dat typerend is voor je bedrijf. We gaan hier in groepjes naar kijken onder begeleiding van bodemexperts. Het thema van de Winterconferentie is actueel. De bodem is hét medium voor behoud en ontwikkeling van het leven op aarde, stelt de FAO (de voedsel- en landbouworganisatie van de Verenigde Naties) in haar *State of the art report on global and regional soil information; where are we and where to go*. De Global Soil Partnership van de FAO heeft 2015 uitgeroepen tot 'Het jaar van de bodem' om wereldwijd bewustzijn te wekken voor het belang van de bodem. Er wordt van alles georganiseerd om de bodem onder de aandacht te brengen.

Het verzorgen van bodemvruchtbaarheid is al 90 jaar een centraal thema in de BD-landbouw. In het licht van het jaar van de bodem is de vraag: wat heeft de biologisch-dynamische landbouw inmiddels aan inzichten en ervaring te bieden en welke vragen met betrekking tot de bodem zijn nu actueel? De BD-Vereniging en de landbouwsectie van de Antroposofische Vereniging hebben hierover deze winter en in de winter van vorig jaar zes bodembijeenkomsten georganiseerd met als thema's:

- de ademhaling van de bodem (Coen ter Berg)
- de koolstof-stikstof-verhouding (Jan Bokhorst)
- de leeftijdsopbouw van de bodem (Ruud Hendriks)
- bodemontwikkeling vanuit Steiner's Landbouwcursus (Jan Saal)
- het fosfaatvraagstuk in de landbouwpraktijk (Piet van IJzendoorn)
 - zin en onzin van bodemanalyses (Piet Korstanje).

Al deze onderwerpen komen terug in de Winterconferentie. Op de achtergrond speelt de volgende vraag: kun je stellen dat een landbouwmethode goed is als die ervoor zorgt dat de bodem er beter van wordt? En zo ja, hoe kun je dit voor de burger inzichtelijk maken? Kunnen we vanuit de BD eenvoudige criteria benoemen om te beoordelen of die bodem inderdaad beter, vitaler, vruchtbaarder wordt? Zou dat onderdeel van de biologisch(dynamisch)e certificering moeten zijn? Maar ook, hoe zien en doen andere landbouwmethodes dat?

Dit bespreken we 26 februari in Merksplas en 15 maart in Dronten.

Kijk voor het volledige programma op www.bdvereniging.nl en meld je aan!

Biologisch Dynamisch Jong Weekend

Tekst: Klarien Klingen / Foto: Arno Roorda

Dit jaar steeg het aantal aanmeldingen aan de Warmonderhof gigantisch ten opzichte van vorige jaren. Wat komen al deze nieuwsgierigen halen? Is het de dorst naar bewustere landbouw en omgang met elkaar? Of zijn we klaar met stadse drukte en zoeken we evenwicht door buiten met onze handen te leren werken? Misschien willen we simpelweg als boeren voorzien in gezond voedsel. Maar

waarom kiezen we dan voor BD? Is het de visie van Steiner? Is het de ruimte voor eigen ontwikkeling? Is het een evenwicht tussen doen en denken? Je stapt niet voor niets het boerenvakgebied in. Je bent je misschien bewust van wat voedsel met je doet. Je bent je misschien bewust van wat dieren voelen. Misschien ben je je zelfs bewust van wat er zich beweegt in de kosmos. Het is dát bewustzijn waar wij het met jou over willen hebben bij

het BD-Jong weekend in Etten-Leur. Met een biertje wellicht of een thee. Ook bezoeken we (ovb) De Kromme Lepel, De Stoerderij, Samenland en Walnoot en Wilg - bedrijven van mensen die een persoonlijke visie hebben en daarmee aan de slag zijn gegaan. Ga je mee? Vrijdag 21 tot zondag 23 maart. Kosten € 35 of € 20 voor leden BD-Vereniging. Meer info op www.bdvereniging.nl of kijk op Facebook bij BD jong weekend.

CSA Conferentie

Tekst en foto: Maria van Boxtel

Bij de CSA Conferentie (Community Supported Agriculture) op 11 en 12 januari nabij Venlo was veel aandacht voor mechanisatie op kleinschalige tuinbouwbedrijven. Tijdens de excursie bij tuinder Wiel van de Bool voerden de aanwezige telers er geanimeerde gesprekken over (zie foto). Wiel heeft een iets grootschaliger biologisch tuinbouwbedrijf (18 ha) en investeerde in trekkers met GPS besturing en teelt met folie tegen onkruid.

Tuinder Klaas Nijhof van De Nieuwe Ronde had zijn wielschoffel met zelfgebouwde torsiewieder meegenomen en demonstreerde hem op de plavuizen van het conferentiegebouw. "Hij werkt erg goed als het onkruid nog klein is", vertelde hij enthousiast. "Vlakke grond is wel nodig en bij kwetsbare gewassen is een torsiewieder niet handig." Erik de Keulenaar, tuinder op De Nieuwe

Akker met een locatie in Haarlem en op Landgoed Leyduin, bedient met ruim 600 leden een grote groep burgers. De Nieuwe Akker is een bijzonder voorbeeld: het initiatief ontstond vanuit klanten die een tuinder zochten. "Ik zie Community Supported Agriculture als een belangrijk sociaal vernieuwend experiment om op deze manier een biologisch-dynamisch bedrijf op te zetten", zei Erik. De CSA-beweging in Nederland groeit, wat bleek uit de ruim 80 enthousiaste deelnemers aan de conferentie. Het verslag is te downloaden via www.landco.nl bij 'publicaties'.

Het Demeterplein zoemt als

Een kring mensen staat op het BioVak Demeterplein rondom pluimveehouder Gerjan Slingenbergh (midden op de foto). Hij vertelt over het fokken van de dubbeldoelkip: legkip en vleeskip in één. Het 'vernietigen' van haantjes van legrassen is binnenkort niet meer nodig, want het nieuw te ontwikkelen ras 'legt 260 eieren per jaar en als vleeskip gehouden haalt ze de twee kilo geslachtgewicht in 15 weken'. Voor het fokproject kun-

Excursies bedrijfsindividualiteit

Heeft het zin een keukenvloer met een weiland te vergelijken? We zijn op bezoek bij Huib Bor, op Hoeve Catherine Elisabeth in Noordoos. Daar staan we heerlijk op onze sokken - schoenen uit bij de deur - te genieten van de vloerverwarming. De strakgelegde tegeltjes bedekken de jarenlange ellende van een vloer die pas na rigoureuze ingreep stabiel bleef. Bij het graven voor het betonstorten kwam een oude waterput te voorschijn. De bron van steeds opnieuw verzakkingen.

Wat later kijken we uit over het nieuw aangekochte stuk land ingezaaid met gras. Net als de keukenvloer 'gladgestreken'. Hier wegens de kuilen en sporen van de maïs-oogst die de vorige eigenaar in het natte land achter had gelaten. Maar het probleem ligt er nog: een overmaat aan ruderzuring. Is hier ook het graven, bijvoorbeeld met de Quick-up om de worteloni-cruiden te verwijderen, in combinatie met

het gladstrijken een sterkere kwaliteit dan alleen maar gladstrijken?

Bij de excursies bedrijfsindividualiteit onderzoeken we het eigen karakter van het werken op het bedrijf. 'Niet omdat deze of gene persoonlijkheid maatgevend is, maar omdat het gaat om persoonlijkheid op zich. Het bijzondere is meteen ook het maatgevende' (vrij naar Rudolf Steiner).

De volgende bestemmingen:

- 13 maart, De Stadshoeve, Zunderdorpergouw 29, 1027 AT Zunderdorp (bij Amsterdam)
- 10 april, Tuinderij Croy, Kasteelweg 7, 5735 PA Aarle-Rixtel

Voor aanmelden of meer informatie Luc Ambags: luc@bdvereniging.nl, 06 48017828. Wil je graag op jouw bedrijf dit onderzoek laten plaatsvinden? Meld je dan aan als excursieplek!

6x Dynamisch Perspectief

Dynamisch Perspectief komt voortaan zes keer per jaar uit in plaats van vijf. Het blad verschijnt halverwege de even maanden. Het aprilnummer (DP2014-2) wordt een SPECIAL: een bijzonder nummer gericht op het thema van de Winterconferentie 'Bodemvruchtbaarheid als vrucht van BD-landbouw'. Het invoegen van een special over een bijzonder project of thema, willen we jaarlijks gaan doen. *De redactie*

'n bijenkorf

nen boeren zich aansluiten die een toom van veertig tot honderd kippen willen houden. Bedrijven die mee willen helpen de begeleiding en het onderzoek van het project te financieren zijn welkom (zie www.biologischefokkerij.nl). Het eindpunt is al in zicht: nog een paar kippengeneraties verder fokken zal een stabiel ras opleveren.

Dit was één van de presentaties die elk half uur op het Demeterplein van de BioVak

plaatsvonden over onderwerpen die de BD na aan het hart liggen: bijen, bodem, zaadteelt, preparaten, etc. 'Levendigheid, enthousiasme, uitwisseling' waren woorden die regelmatig terugkwamen in de reacties van bezoekers. BD-Vereniging, Stichting Demeter, Warmonderhof en Grondbeheer kunnen terugkijken op een geslaagde samenwerking.

> Gerjan Slingenberg vertelt over de dubbeldoelkip

(Foto: Dick Boschloo)

Column BD-jong:

E

Eline van den Muijsenberg

BD-Jong nodigt elk nummer een jongere uit voor een persoonlijke beschrijving van zijn of haar ideale boerenbedrijf. Eline van den Muijsenberg (21 jaar) wil later als tuinder de krachten bundelen met andere boeren en tuinders, maar focust eerst op de wetenschap. *Tekst: Eline van den Muijsenberg / Foto: Johan Risseeuw*

Mijn interesse voor de biologisch-dynamische landbouw is ontstaan tijdens mijn werk in de natuurvoedingswinkel Den Bosch. Ik raakte geïnteresseerd in de oorsprong van de producten in de winkel en uiteindelijk wilde ik zelf tuinder worden. Zodoende begon ik drie jaar geleden aan Warmonderhof. Tijdens de opleiding ging ik me verdiepen in de antroposofie en in het dynamische deel van de BD-landbouw. Hoe meer ik las, hoe meer ik wilde lezen. Toen ik bijvoorbeeld over het verassen van onkruiden en dieren las, stond ik versteld van de logica achter deze theorie. Planten en dieren willen overleven. Als ze met de dood, de ommezijde van het leven, in aanraking komen, zullen ze zich daar afzijdig van houden. Naast de antroposofie kwam de gentech-industrie steeds meer bij mij in beeld. Ik kreeg op school films over Monsanto te zien en ik kwam in aanraking met actiegroepen tegen GMO. Deze twee tegenpolen hebben de bron gevormd van mijn motivatie

om volgend jaar te gaan studeren aan de Universiteit van Wageningen. Ik wil hier plantenwetenschappen gaan doen, om de biologisch-dynamische landbouw te laten gelden als een wetenschap. Niet als een geloof, maar als een feit. De wetenschap wordt door de maatschappij gezien als een objectieve feitelijke waarheid, terwijl onderzoeken vaak gebaseerd zijn op aannames. Door deze stugge structuren ietwat lossier te weven, is er plaats voor 'nieuwe' denkwijzen en een nieuwe vorm van wetenschap. Naast deze theoretische ambitie, is mijn droom er nog steeds om als tuinder te werken. Ik heb gemerkt dat ik het nodig heb, om naast de theorie ook het fysieke werk te doen. Tijdens dit werk kan ik mijn gedachten rust geven en mijn lichaam uit laten razen. Mijn ideale bedrijfje bestaat uit een groentetuin met afzet naar regionale markten en regionale groothandels. De interactie tussen de teler en de klant heb ik als een

waardevol en leerzaam concept ervaren. Ik vind het belangrijk dat mensen weten waar hun groenten vandaan komen, hoe ze groeien en welke groenten er in welke seizoenen te krijgen zijn.

Ik zou graag samenwerken met een BD-veehouder in dezelfde streek om vorm te geven aan een gemengd bedrijf. Bij dit gemengd bedrijf hoort voor mij ook de zaadvermeerdering. Samen met tuinders in de buurt hoop ik elkaar van zaad te kunnen voorzien. De een teelt bijvoorbeeld bietenzaad, de ander peenzaad, weer een ander preizaad en ik het venkelzaad. Als we een gezamenlijk teeltplan opstellen, kunnen we al onze zaden zelf telen. Dan hebben we geen zaadfirma's meer nodig.

Of mijn tuindersdroom ooit werkelijkheid wordt, weet ik niet. Eerst wil ik mijn focus leggen op de studie die ik in september ga beginnen. Ik hoop dat ik mijn twee dromen op een dag kan combineren. In de winter de geest en in de zomer het land. ☺

Wil jij ook zo'n column schrijven?
Mail dan naar bdjong@bdvereniging.nl

Frans Romeijn over levens- en vormkrachten: 'Prachtig om de werking van preparaten te zien'

Frans Romeijn (62) volgde in 2004 een seminar bij Dorian Schmidt waar hij levens- en vormkrachten leerde waarnemen. Het was voor hem een feest van ontdekkingen. Sindsdien oefent hij zich in het waarnemen en begeleidt hij enkele oefengroepen. 'Eindelijk begin ik iets van Steiner te begrijpen.' *Tekst: Ellen Winkel*

Dat hij planten en tuinen ontzettend leuk vond, realiseerde Frans Romeijn zich toen hij 20 was. "Een heel belangrijke ontdekking", vertelt hij terugblikkend. "Die deed ik toen ik in 1973 in de plantsoendienst terecht kwam." Samen met andere langharige hippies werkte hij bij een soort uitzendbureau, waarmee ze het 'arbeiderszelfbestuur' in praktijk wilden brengen. Ze namen allerlei klussen aan, zoals het werk in Haagse gemeenteplantsoenen. Daar ontstond het initiatief om biologisch-dynamische groente te

gaan telen. Dit groeide uit tot woonwerk-gemeenschap Gaiapolis. Op het hoogtepunt in de jaren 80 werkten hier 25 mensen mee aan het telen en inmaken van groente. De conserven vonden in heel Nederland en daarbuiten afzet.

Frans had op zijn vijftiende de kerk gedag gezegd en zocht sindsdien zijn weg in spirituele stromingen. Een boekje van Willy Schilthuis over BD-landbouw bracht hem voor het eerst in contact met antroposofie. "Toen ik boeken van Rudolf Steiner las, had ik het gevoel: 'Hier spreekt of schrijft iemand die heel veel samenhangen heeft gezien. Dit klopt. Dit is waar'. De BD-landbouw en de sociale driegeleding als nieuwe samenlevingsvorm spraken me erg aan: de bodem is geen bezit en arbeid is geen handelswaar." Toen hij bij Gaiapolis voor het eerst de biologisch-dynamische preparaten roerde, voelde hij dat er een werking vanuit ging. "Maar wat dat precies was? Ik wist het niet, maar ik wist wel dat ik dat heel graag wilde leren waarnemen."

Hij volgde in 1980 een opleiding intuïtieve ontwikkeling en later deed hij een opleiding Gestalttherapie. "Hier leerde ik om te onder-

scheiden: wat is mijn energie en wat is de energie van een ander? Het is goed om je daarvan bewust te zijn. Dat stelt je in staat vrije keuzes te maken. Daarbij merkte ik dat ik andere mensen iets te bieden had." Hij ging workshops en begeleidingstrajecten verzorgen en richtte zijn eigen bedrijf op: Speelruimte.

"Zo heb ik de zielewereld leren kennen. Dat vond ik interessant en leerzaam, maar het bleek niet de weg te zijn om de werking van de preparaten waar te nemen. In 2004 volgde ik in Duitsland een seminar bij Dorian Schmidt - ik had nog nooit van hem gehoord - over het waarnemen van natuurwezens. Hij leerde ons hoe je een 'aanwezigheid' kon gewaarworden in de vorm van een stemming en het gevoel dat je wordt aangekeken. Dat was me bekend, dat ligt in het zielegebied. Daarnaast liet hij ons meemaken hoe je kleurige en stromende beelden gewaar kunt worden. Dat bleken levens- en vormkrachten te zijn, ofwel etherkrachten (zie het kader voor uitleg). Je neemt ze waar in je eigen etherlichaam. Na twee dagen had ik mijn eerste waarneming van etherkrachten: een feest! Eindelijk begreep ik in welk

Draaiend aan een worstvulmachine vult Frans Romeijn (links) samen met Willem Bongers hoorns met mest op de preparatendag op De Groenen Hof in september

gebied de preparaten werkzaam waren en hoe je iets van die werking kon waarnemen. Sindsdien heb ik me steeds verder geschoold bij Dorian."

Kun je uitleggen hoe je dit kunt waarnemen?

"De methode die Dorian heeft uitgewerkt is feitelijk de 'methode Steiner'. De manier van waarnemen staat beschreven in *Voorbij de grenzen van de natuurwetenschap*. Vanuit een meditatieve houding leid je eerst je wil om voorstellingen te krijgen naar beneden, terug naar het wilsgebied, terwijl

je je wil om waar te nemen in stand houdt. Dan richt je je aandacht op dat wat je wilt waarnemen, bijvoorbeeld een appel. Vervolgens verschijnt een serie beeldindrukken in je voorstellingsruimte, hier dus", gebaart hij. Met zijn handen strijkt hij als het ware over de grenzen van een ovale ruimte, die als een groot liggend ei vlak voor zijn voorhoofd ligt. "Hoe meer je oefent, hoe beter je deze krachten kunt waarnemen. Je leert ook om de vier verschillende ethersoorten te onderscheiden: de warmte-ether, lichtether, chemische ether en levensether. Het zijn in-

dividuele waarnemingen, maar door samen te oefenen en ervaringen uit te wisselen, ontdek je dat er - naast individuele indrukken - overeenstemmende beelden zijn die een bepaalde kwaliteit uitdrukken."

Net als bij wijnproevers, die elkaar begrijpen als ze het hebben over een 'nazingende af-dronk' of een 'houtachtige smaak'?

"Ja, dat is net zoets. En laatst heb ik Paul Doesburg ontmoet die kwaliteitsonderzoek doet op basis van kristallisatiebeelden. (Sap of extract van een (voedings)product wordt gemengd met koperchloride. Door dit mengsel te laten verdampen kristalliseert de koperchloride, red.) Door heel veel kristalbeelden te bekijken, zoekt hij samen met collega-onderzoekers naar herkenbare tendensen en een taal om die te beschrijven. Dat doen wij ook."

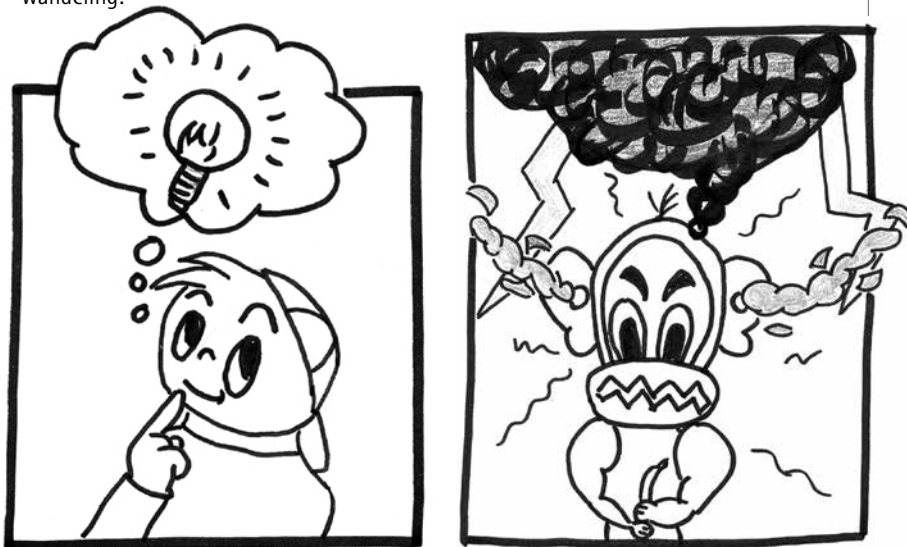
"Als mensen vragen hoe zulke gezamenlijke indrukken bij de waarnemingen van etherische krachten eruit zien, geef ik vaak een kleine oefening. Ik vraag ze om een gevoel van vreugde in zich op te roepen. Vervolgens vraag ik waar dat gevoel in hun lichaam werkt (beweegt) en wat ze dan waarnemen. Dat herhaal ik met een gevoel van verdriet. Veel mensen herkennen bij vreugde een beschrijving van een zonnig licht, dat vanuit hun borst naar buiten straalt en oprichtend werkt. Verdriet geeft juist een beweging naar beneden en het wordt donkerder. Wanneer je deze beelden van bewegelijke kleuren en vormen beleeft, neem je vorm- en levenskrachten waar: het zijn etherische waarnemingen die je in je etherlichaam waarneemt. De stemmingen die je erbij voelt - vreugde-

Etherisch en astraal, wat is dat?

Rudolf Steiner onderscheidt vier natuurrijken: dode materie (mineralen), levende wezens (planten), voelende wezens (dieren) en denkende wezens (mensen). De krachten die planten laten groeien en die uit dode mineralen zeer diverse vormen laten ontstaan, zijn levenskrachten en vormkrachten, ofwel etherische krachten.

In het dierenrijk verschijnt naast de materie en het leven iets nieuws: waarneming en bewustzijn. Deze kwaliteiten zijn verbonden met de astrale wereld, de wereld van de ziel. Dieren hebben zowel een etherisch lichaam (waar levenskrachten werkzaam zijn) als een astraal lichaam (waar gevoelens leven). Mensen hebben iets dat dieren niet hebben: zelfbewustzijn en een geweten. In een mens heeft een individuele, eigen geest.

Hoe onderscheid je etherische van astrale waarnemingen? Een bijvoorbeeld: het gevoel dat je bij woede ervaart is een astrale waarneming. Ook de ervaring dat je die woede als een stemming in de kamer voelt hangen is astraal. De kleuren en stromingen die je hierbij ervaart (donkere wolk, stoom uit de oren) zijn etherische waarnemingen. Niet iedereen is zich ervan bewust, maar in het taalgebruik zijn ze gemeengoed, zoals in 'je straalt helemaal', 'een donkere gedachte', 'ze zit in een roze wolk' of 'ik ben helemaal opgeladen na de boswandeling'.

'Er gaat je een licht op' of 'een gedachte als een onweerswolk' zijn etherische waarnemingen. In strips en (kinder)tekeningen worden ze vaak verbeeld. Het gevoel dat je erbij ervaart (woede) is een astrale waarneming. (Tekeningen: Jesse en Finn)

vol of droevig - neem je waar in je ziel. Dit zijn astrale waarnemingen."

Wat kunnen boeren en tuinders hiermee?

"Een boer of tuinder die vorm- en levenskrachten leert waarnemen, heeft een extra zintuig om te beoordelen welke maatregelen hij of zij zal nemen. Zo hebben ze bij Boomgaard Ter Linde op allerlei manieren gekeken hoe fruitbomen reageren op verschillende plantafstanden. In Duitsland heeft een groep van boeren, artsen en onderzoekers gekeken naar de invloed van teeltmaatregelen op onder andere de etherische kwaliteit van wortelen. In de zaadveredeling is ook veel ervaring opgedaan (onder andere bij Kultuursaai): het is soms nog na drie generaties waar te nemen welk effect een maatregel heeft op de levenskrachten."

"Sommige boeren hebben een weerstand tegen het gebruik van preparaten. Het kan voor hen verrijkend zijn wanneer ze leren hoe ze de werking ervan kunnen waarnemen. Als ik bijvoorbeeld zie wat er bij het sproeien van het koemestpreparaat in en boven de bodem gebeurt, dan vind ik dat prachtig. Wat je waarneemt is iedere keer anders, maar de gemeenschappelijke noemer is een lichtlaag boven het veld, vaak met wit en roze licht en een gevoel van liefde."

"In de oefengroepen die ik begeleid (in Breda, Den Haag, Driebergen en Schoorl) trainen we de waarneming op allerlei manieren. Zo hadden we bij een bijeenkomst kluiten aarde van verschillende bedrijven meegenomen. De aarde van een akker die met preparaten was behandeld, liet een roze kleur zien met een helende kwaliteit, in die

'Mijn indruk was dat de bodem heel blij was met het gezamenlijke zaaifestijn'

zin dat iets geestelijks zich met de aarde verbonden had. Een andere kluit kwam van een akker die door een grote groep mensen met de hand was ingezaaid in het kader van 'Toekomst Zaaïen'. Wat die kluit liet zien was echt heel bijzonder, heel anders dan die andere. Ik zag een krachtig oranje licht en ervoer een sterke genezende kracht en een vreugdevol gevoel. Deze waarnemingen hebben een astraal, zelfs geestelijk karakter, dat dan in het etherische oplicht. Mijn indruk was dat de bodem heel blij was met het gezamenlijke zaaifestijn."

Wisten jullie welke kluit waar vandaan kwam of was het blind onderzoek?

"We wisten wat de herkomst was. Als je het blind doet, om bewijzen te verzamelen, dan werkt het vaak niet. We hebben gemerkt dat de geestelijke wereld niet bewezen wil worden. Als die bewijzen er wel zouden zijn, zou iedereen dat voor kennisgeving aannemen en overgaan tot de orde van de dag. Geestelijke waarnemingen kun je alleen vanuit eigen ervaring onderzoeken. Je kunt ze alleen in vrijheid zelf ontdekken: of het waar is moet je vanuit je eigen waarneming leren beoordelen."

Is het ook interessant voor consumenten?

"Natuurlijk. Ik gebruik het zelf ook als ik in de winkel sta en moet kiezen uit vier soorten appels. Je kunt hiermee je voeding afstemmen op wat je lichaam nodig heeft. Het kan zijn dat ik de ene keer kies voor de appel waarin ik een omhullende kwaliteit waarneem. Op een ander moment heb ik juist de meest krachtige appel nodig."

De ontmoeting met Dorian Schmidt was voor Frans een heel belangrijk moment in zijn leven. Hij ziet het als een levensopgave om 'vrijheid' te ontwikkelen en uit te dragen. "En dan bedoel ik vrijheid zoals Rudolf Steiner bedoelt in *Filosofie van de Vrijheid*: de vrijheid in het denken die je ontwikkelt door je eigen denken waar te nemen. Bijvoorbeeld: je denkt aan een boom, en ondertussen observeer je hoe en waar die gedachte aan die boom bij jou ontstaat. In de oefengroepen oefenen we dit, omdat je zo de zintuigen kunt ontwikkelen, waarmee je de etherkrachten kunt waarnemen. Zelf heb ik ervaren hoe mooi dit is. Ik kan nu vanuit mijn eigen waarnemingen volgen wat Steiner beschrijft. Ik begin hem eindelijk een beetje te begrijpen."

Samen oefenen

Wie mee wil doen met het oefenen van etherische waarnemingen, kan contact opnemen met Frans Romeijn. Het is mogelijk om aan te sluiten bij bestaande oefengroepen in Breda, Den Haag, Schoorl en Driebergen. Bij voldoende belangstelling in een bepaalde regio kunnen nieuwe oefengroepen van start gaan. Op 15 maart organiseert Frans een dag in Den Haag waar gelegenheid is om kennis te maken met vormkrachten waarnemen. Op 26 april, 23 augustus en 20 september kun je meedoen met roeren en uitbrengen van preparaten en de werking ervan waarnemen. Dorian Schmidt geeft van 26-29 maart een seminar dat gericht is op het thema techniek en het waarnemen van de etherkrachten. Dorian Schmidt is in Duitsland gestart met de *Novalisschule*, waarin deelnemers naast het oefenen van vormkrachtenwaarneming werken aan geestelijke scholing. Nadat ook in Engeland en Frankrijk dergelijke initiatieven zijn genomen, heeft afgelopen december de eerste bijeenkomst van de Nederlandse Novalisschool plaats gevonden.

Interesse om mee te oefenen? Neem contact op met Frans, fromeijn@planet.nl of 06.487.28.505, of kijk op www.stichtingspeelruimte.nl.